

Джордж Орвелл

КОЛГОСПІ ТВАРИН

Харків
ФОЛІО
2023

I

Пан Джонс, власник «Поміщицької ферми», замкнув на ніч курники, але так перепив, що геть забув позачиняти ще й дверцята, крізь які птиця може вийти назовні. Слідуючи за світлом від ліхтарика, що витанцьовувало з боку в бік на землі, він, похитуючись, пройшов двором, скинув чоботи біля заднього входу, зачерпнув собі останній кухоль пива з бочки в буфетній і подався нагору до спальні, де вже похропувала пані Джонс.

Щойно світло в спальні погасло, у господарських будівлях все заворушилось і затріпотіло. Увесь день довкола ширилися чутки про те, що старому

Майорові, породистому білому кнурі, минулої ночі приснився дивний сон і він хоче переказати його іншим тваринам. Було домовлено, що всі мають зібратись у великому сараї, щойно пан Джонс зникне з поля зору. Старий Майор (саме так його називали, хоч на виставках він був відомий як Віллінгдонський Красень) мав такий великий авторитет на фермі, що кожен був готовий пожертвувати годиною сну, щоб послухати, що він скаже.

У кутку великого сараю, де було своєрідне підвищення, на своїй солом'яній підстилці під ліхтарем, почепленим на балку, вже сидів Майор. Йому було дванадцять років, останнім часом він дещо погладшав, але досі не втратив своєї величі й зберігав вигляд мудрої й доброзичливої свині, незважаючи на те, що ікла йому

так і не видалили. Невдовзі й інші тварини почали надходити й уможуватись, як кому було зручніше. Першими прибігли троє псів — Дзвоник, Джессі та Пінчер, а за ними — свині, які негайно ж повлягалися на соломі перед самим підвищенням. Кури примостилися на підвіконнях, голуби позліталися на крокви, вівці й корови полягали за свиньми й одразу ж взялися ремигати. Двійко тяглових коней, Боксер і Конюшинка, увійшли разом: вони ступали поволі й надзвичайно обережно перебирали своїми величезними копитами, облямованими кошлатою шерстю, щоб, бува, не наступити на якусь дрібну тваринку, непомітну серед соломи. Конюшинка була опасистою й по-материнськи лагідною кобилою середнього віку, яка так і не повернулась у свою колишню

форму після народження четвертого лоша-
шати. Боксер же був величезним звіром
майже два метри заввишки й мав силу
двох звичайних коней. Біла смуга під но-
сом надавала йому трохи дурнувато-
го вигляду, та насправді він і не відзначався
особливим розумом, зате всі поважа-
ли його за тверду вдачу й надзвичай-
ну працездатність. За кіньми прийшли
біла коза Мюріель і віслюк Бенджамін.
Бенджамін був найстаршим мешкан-
цем ферми й мав найгіршу з-поміж усіх
вдачу. Говорив він рідко, а коли щось
і казав, то хіба щоб кинути якесь циніч-
не зауваження. До прикладу, він ствер-
джував, що Бог наділив його хвостом,
щоб відганяти мух, та куди краще було
б, якби не було ні хвоста, ні мух. Він був
єдиним на фермі, хто ніколи не сміявся,

а коли його запитували чому, він пояснював, що не бачить для цього жодної причини.

Утім, хай навіть не виказуючи цього відкрито, він просто обожнював Боксера; неділі вони зазвичай проводили удвох у невеличкому загоні за садком, мовчки пасучись один біля одного.

Коні щойно вляглися, коли до сараю зайшов виводок каченят, які втратили матір. Ледь чутно попискуючи, вони нипали з боку в бік, вишукуючи собі місцину, де їх не затопчуть. Конюшинка зігнула свою величезну передню ногу й зробила таку собі загорожу, і каченята вмостилися за нею й невдовзі поснули. Врешті, ласо хрумкаючи грудку цукру, надійшла Моллі, дурненька й гарна з себе біла кобилка, яка тягла бричку

пана Джонса. Вона влаштувалася попереду й почала тріпати своєю білою гривою, сподіваючись привернути увагу до вплетених у неї червоних стрічок. Останньою з'явилася кішка, яка, як завжди, спершу роззирнулася довкола в пошуках найтеплішого місця, а тоді зрештою втиснулася між Боксером і Конюшиною. Там вона вдоволено муркотіла, доки Майор виголошував свою промову, і не чула ні слова з того, що він казав.

Зібрались усі мешканці ферми, крім Мойсея, ручного ворона, який дрімав на своїй жердині за задніми дверима. Дочекавшись, щоб усі зручно вместилися й наготувалися уважно слухати, Майор прокашлявся і почав:

«Товариші, ви вже почули про дивний сон, який наснився мені минулої

ночі. Та про нього — потім, а спершу я хочу сказати ось що. Гадаю, товариші, мені недовго вже залишилось бути поміж вас, тож перед смертю я вважаю своїм обов'язком передати вам ту мудрість, якої я набув. Я прожив довге життя і мав чимало часу для роздумів, доки лежав самотою у своєму стійлі, а тому, гадаю, я можу стверджувати, що розумію суть життя на цій землі так само добре, як і кожную живу істоту. Саме про це я хочу з вами поговорити.

Отож, товариші, в чому суть нашого життя? Визнаймо: наші життя жалюгідні, сповнені важкої праці й нетривкі. Ми народжуємося, нам дають їжу — рівно стільки, щоб підтримати дух у тілі; ті з нас, хто на це спроможний, змушені працювати до знемоги, а як тільки з нас

уже немає жодного зиску, нас жорстоко вбивають. Жодна тварина в Англії, щойно їй виповнюється рік, більше не знає, що таке щастя чи відпочинок. Жодна тварина в Англії не має свободи. Життя її зводиться до нужди й рабства — ось і вся правда.

Та чи це просто частина природного порядку? Чи виною цьому те, що наша земля така бідна, що не може забезпечити гідне життя тим, хто її населяє?

Ні, товариші, тисячу разів ні! Англійська земля родюча, клімат на ній хороший, і вона здатна давати вдосталь їжі значно більшій кількості тварин, ніж та, що населяє її тепер. Одна лише наша ферма могла б утримувати десяток коней, два десятки корів, сотні овець — і всі вони жили б у такому комфорті та

з такою гідністю, яких зараз і уявити важко. Чому ж тоді ми й далі перебуваємо в такому жалюгідному становищі? А тому, що майже всі продукти нашої праці викрадають у нас люди. Ось де, товариші, відповідь на всі наші проблеми. Вона зводиться до одного-єдиного слова — Людина. Саме Людина — наш єдиний справжній ворог. Вартує позбутися Людини — і першопричину нашого голоду й перевтоми буде усунуто назавжди.

Людина — єдина істота, яка лише споживає, нічого натомість не продукує. Молока вона не дає, яєць не несе, вона надто слабка, щоб тягнути плуг, і бігає недостатньо прудко, щоб ловити кролів. І при цьому вона владарює над усіма тваринами. Вона примушує їх до роботи, віддаючи їм сам мізер, — щоб

з голоду не повмирали, — а решту залишає собі. Нашими зусиллями обробляється земля, наш гній її удобрює, і при цьому жоден з нас нічого за душею не має, крім хіба що власної голої шкіри.

От ви, корови, що стоїте переді мною, скільки тисяч галонів молока ви дали за минулий рік? І що сталося з тим молоком, на якому мали б виростати міцні телята? Усе воно до останньої краплі вилилось у горлянки наших ворогів. А ви, кури, скільки яєць ви знесли за минулий рік, і зі скількох із тих яєць вилупилися курчата? Решта ж пішла на ринок, щоб Джонс і його люди змогли підзаробити. А ти, Конюшинко, де ті четверо лошат, яких ти народила і які мали стати твоєю підтримкою й утіхою на старості? Усіх їх продали, щойно їм виповнився

рік, і ти більше ніколи не побачиш жодного з них. Яку винагороду, окрім убогого пайка і стійла, ти отримала за чотири приплоди й весь свій труд у полях?

І навіть ті жалюгідні життя, які ми провадимо, не досягають свого природного кінця. Щодо себе я не нарікаю, мені-бо дуже пощастило: я прожив дванадцять років, та й дітей маю більше чотирьохсот. Таким і має бути природне життя свині. Та врешті-решт жодній тварині не уникнути жорстокого ножа. Ви, юні кабанчики, що сидите переді мною, вже за рік будете з виском прощатися з життям на колоді. Усіх нас спіткає це жахіття: корів, свиней, курей, овець — усіх. Навіть коням і собакам нічого чекати кращої долі. Ось ти, Боксере, — того ж дня, коли твої великі м'язи втратять

свою силу, Джонс продасть тебе на шкуродерню, де тобі переріжуть горлянку, а м'ясо твоє згодують собакам.

Що ж до самих собак, то щойно вони стають старими й беззубими, Джонс прив'язує їм до шиї по цеглині й топить у найближчому ставку.

Тож хіба не ясно як Божий день, товариші, що всі наші біди — через тиранію Людини? Вартує лиш позбутися Людини — і плоди нашої праці належатимуть лише нам. Вже за ніч ми зможемо стати вільними й заможними. То що нам робити? Працювати з ранку до ночі, душею й тілом, щоб повалити рід людський! Ось моє послання вам, товариші:

ПОВСТАННЯ!

Я не знаю, коли воно вибухне, — через тиждень чи через сотню років, —

але я бачу, так само чітко, як і цю соломинку в себе під ногами, що рано чи пізно запанує справедливість. Взоруйтеся на це, товариші, впродовж того короткого відрізка часу, який вам ще судилося прожити! А над те — передайте це моє послання тим, хто прийде після вас, щоб майбутні покоління продовжували вести боротьбу до переможного кінця.

І пам'ятайте, товариші, ваша рішучість нізащо не має похитнутися. Жодні доводи не мають звести вас зі шляху. Не слухайте, коли вам казатимуть, що Людина і тварина мають спільні інтереси, що процвітання одного веде до процвітання іншого. Це все брехня. Людина не служить інтересам жодної іншої живої істоти, окрім себе самої.